
SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	XIII
Przedmowa	XVII
1. Możliwości i korzyści z wczesnej diagnostyki zaburzeń i trudności rozwojowych	1
<i>Mateusz Sobieski, Sylwia Wrona, Dorota Prysak</i>	
1.1. Czym są zaburzenia rozwojowe? Norma i patologia rozwoju dziecka	1
1.2. Rola bilansów zdrowia we wczesnym wykrywaniu zaburzeń rozwojowych	5
1.2.1. Książeczka zdrowia dziecka i siatki centylowe	7
1.2.2. Znaczenie procedur przeprowadzanych podczas bilansu zdrowia dziecka	9
1.2.3. Przygotowanie się do przeprowadzenia bilansu zdrowia dziecka	17
1.3. Dodatkowe narzędzia przesiewowe do diagnostyki zaburzeń rozwojowych	18
2. Wcześnieństwo – konsekwencje neurorozwojowe, społeczne i rodzinne	25
<i>Ilona Anna Kopyta, Sylwia Wrona, Beata Skotnicka, Anna Wojtas-Rduch, Magdalena Bęła-Gajdzica</i>	
2.1. Wcześnieństwo – problemy okresu noworodkowego	26
2.1.1. Niewydolność oddechowa	26
2.1.2. Zaburzenia odżywiania	28

2.1.3. Infekcje okresu noworodkowego: posocznica oraz zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych	29
2.1.4. Martwicze zapalenie jelit	30
2.1.5. Krwawienia dokomorowe	30
2.1.6. Drgawki okresu noworodkowego	32
2.1.7. Dysplazja oskrzelowo-płucna	33
2.1.8. Retinopatia wcześniacza	34
2.2. Problemy neurorozwojowe oraz medyczne wynikające z wcześniactwa	35
2.2.1. Mózgowe porażenie dziecięce	35
2.2.2. Niepełnosprawność intelektualna	39
2.2.3. Zaburzenia analizatora wzrokowego i słuchowego	43
2.2.4. Zaburzenia emocjonalne, koncentracji, nadpobudliwość psychoruchowa	49
2.2.5. Zaburzenia rozwoju psychomotorycznego i mowy	52
3. Rozwój dziecka w wieku 3–4 miesięcy	63
<i>Anna Schab, Sylwia Wrona, Beata Skotnicka, Magdalena Bełza-Gajdzica, Anna Wojtas-Rduch, Dorota Prysak, Szymon Godawa</i>	
3.1. Rozwój motoryczny i posturalny	64
3.1.1. Reakcje odruchowe, motoryczne i posturalne niemowlęcia	64
3.1.2. Rozwój niemowlęcia w pozycji supinacyjnej	66
3.1.3. Rozwój niemowlęcia w pozycji pronacyjnej	70
3.2. Rozwój wzroku	71
3.3. Rozwój słuchu	73
3.4. Rozwój mowy	75
3.5. Rozwój społeczny, emocjonalny i poznawczy	79
3.6. Praktyczna ocena potencjalnych zaburzeń rozwoju, od obserwacji rodzica do postępowania specjalistycznego	80
4. Rozwój dziecka w wieku 6 miesięcy	85
<i>Anna Schab, Beata Skotnicka, Sylwia Wrona, Magdalena Bełza-Gajdzica, Anna Wojtas-Rduch, Dorota Prysak, Szymon Godawa</i>	
4.1. Rozwój motoryczny i posturalny	86
4.1.1. Rozwój niemowlęcia w pozycji supinacyjnej (leżenie na plecach)	86
4.1.2. Rozwój niemowlęcia w pozycji pronacyjnej (leżenie na brzuchu)	86
4.1.3. Umiejętności zmiany pozycji ciała w przestrzeni	91
4.2. Rozwój wzroku	93
4.3. Rozwój słuchu	95
4.4. Rozwój mowy	97
4.5. Rozwój społeczny, emocjonalny i poznawczy	101
4.6. Praktyczna ocena potencjalnych zaburzeń rozwoju, od obserwacji rodzica do postępowania specjalistycznego	102

5. Rozwój dziecka w wieku 9 miesięcy	107
<i>Anna Schab, Beata Skotnicka, Sylwia Wrona, Magdalena Bełza-Gajdzica, Anna Wojtas-Rduch, Dorota Prysak, Szymon Godawa</i>	
5.1. Rozwój motoryczny i posturalny	108
5.1.1. Pozycje przyjmowane przez niemowlę	108
5.1.2. Umiejętności motoryczne	111
5.1.3. Umiejętności manipulacyjne	114
5.2. Rozwój wzroku	114
5.3. Rozwój słuchu	115
5.4. Rozwój mowy	116
5.5. Rozwój społeczny, emocjonalny i poznawczy	118
5.6. Praktyczna ocena potencjalnych zaburzeń rozwoju, od obserwacji rodzica do postępowania specjalistycznego	119
6. Rozwój dziecka w 12. miesiącu życia	123
<i>Magdalena Bełza-Gajdzica, Anna Wojtas-Rduch, Anna Schab, Beata Skotnicka, Sylwia Wrona, Dorota Prysak, Szymon Godawa</i>	
6.1. Rozwój motoryczny i posturalny	124
6.2. Rozwój wzroku	129
6.3. Rozwój słuchu	130
6.4. Rozwój mowy	132
6.5. Rozwój poznawczy, emocjonalny i społeczny	134
6.6. Podsumowanie – praktyczna ocena potencjalnych zaburzeń rozwoju, od obserwacji rodzica do postępowania specjalistycznego	136
7. Rozwój dziecka w 2.–3. roku życia	141
<i>Beata Skotnicka, Sylwia Wrona, Anna Schab, Magdalena Bełza-Gajdzica, Anna Wojtas-Rduch, Dorota Prysak, Szymon Godawa</i>	
7.1. Rozwój motoryczny i posturalny	142
7.2. Rozwój wzroku	144
7.3. Rozwój słuchu	146
7.4. Rozwój mowy	148
7.5. Rozwój społeczny i emocjonalny	150
7.6. Rozwój poznawczy	151
7.7. Podsumowanie – praktyczna ocena potencjalnych zaburzeń rozwoju, od obserwacji rodzica do postępowania specjalistycznego	153
8. Rozwój dziecka w wieku 4 lat	157
<i>Szymon Godawa, Beata Skotnicka, Sylwia Wrona, Magdalena Bełza-Gajdzica, Anna Wojtas-Rduch, Dorota Prysak, Anna Schab</i>	
8.1. Rozwój motoryczny i posturalny	158
8.2. Rozwój wzroku	159
8.3. Rozwój słuchu	160
8.4. Rozwój mowy	161

8.5. Rozwój poznawczy, społeczny i emocjonalny	163
8.6. Podsumowanie – praktyczna ocena potencjalnych zaburzeń rozwoju – od obserwacji rodzica do postępowania specjalistycznego	164
9. Rozwój dziecka w 5. oraz 6. roku życia	169
<i>Anna Wojtas-Rduch, Magdalena Bełza-Gajdzica, Anna Schab, Beata Skotnicka, Sylwia Wrona, Dorota Prysak, Szymon Godawa</i>	
9.1. Rozwój motoryczny i posturalny	170
9.2. Rozwój wzroku	172
9.3. Rozwój słuchu	174
9.4. Rozwój mowy	175
9.5. Podsumowanie rozwoju mowy dziecka w okresie 1.–6. roku życia .	177
9.6. Rozwój społeczny, emocjonalny oraz poznawczy	177
9.7. Podsumowanie – praktyczna ocena potencjalnych zaburzeń rozwoju, od obserwacji rodzica do postępowania specjalistycznego	180
10. Wsparcie dziecka z niepełnosprawnością – podstawowe zagadnienia prawne	183
<i>Agnieszka Nowak, Lucyna Legierska, Mateusz Sobieski, Ilona Anna Kopyta</i>	
10.1. Orzeczenia o niepełnosprawności	183
10.1.1. Niepełnosprawność w prawie oświatowym	184
10.1.2. Niepełnosprawność w systemie pomocy społecznej . . .	185
10.2. Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	188
10.2.1. Opinia o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju . .	190
10.2.2. Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego	190
10.2.3. Orzeczenie o potrzebie nauczania indywidualnego oraz indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego	191
10.2.4. Orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno- -wychowawczych, indywidualnych oraz grupowych . . .	192
10.3. Wiodący ośrodek koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczy . . .	192
10.4. Ośrodki I, II i III poziomu referencyjnego systemu ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży	193
10.5. Ośrodki wczesnej interwencji	194
11. Instytucjonalne zasoby wsparcia rodziny i dziecka	199
<i>Ilona Fajfer-Kruczek, Lucyna Legierska</i>	
11.1. Wsparcie instytucjonalne dziecka i rodziny w Polsce – wprowadzenie	199
11.2. Wsparcie w ramach wiodących ośrodków koordynująco- -rehabilitacyjno-opiekuńczych	202
11.3. Wsparcie w ramach ośrodków wczesnej interwencji	204
11.4. Wsparcie w ramach poradni psychologiczno-pedagogicznych . .	205
11.5. Wsparcie w zakresie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka . .	217
11.6. Wsparcie w systemie instytucji oświaty	218

11.7. Wsparcie w ramach ośrodków środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej	221
11.8. Wsparcie organizacji pozarządowych	222
12. Transdyscyplinarność w pracy lekarza POZ	225
<i>Sylwia Wrona, Dorota Prysak, Mateusz Sobieski</i>	
12.1. Cechy zespołów transdyscyplinarnych vs. interdyscyplinarnych – ewolucja podejścia do opieki nad dzieckiem z problemem rozwojowym	226
12.2. Koordynacja diagnostyki i terapii – rola lekarza POZ	230
12.3. Model skoncentrowany na rodzinie wobec dziecka z zaburzeniami rozwojowymi	233
12.4. Postawy rodziców w procesie diagnostyki – jak rozmawiać z rodzicem?	235
12.5. Komunikacja specjalisty z dzieckiem z trudnościami	239
Skorowidz	245
DODATEK SPECJALNY – Wstęga czasu	
<i>Mateusz Sobieski</i>	